

Selective, political and regulatory challenges of journalism education in Iranian universities from the students' point of view

Abstract:

In the era of communication and people's access to various social media, illiteracy of journalists and their misdirection is one of the most important factors behind the backwardness of this field of study. The method of this research is survey and census and its statistical population is all final year undergraduate journalism students of the country's universities. The findings of this study showed that from the students' point of view, lack of work experience and inexperience of professors in the profession of journalism is one of the main challenges in teaching this field of study. They consider the country's media environment as security and political. According to the findings of this study, students also consider single-stage student selection as one of the challenges of teaching journalism and emphasize that in this selection, attention is not paid to the mental and physical condition of the candidates and land management. The result of this study also showed that one of the challenges of this field of study is not evaluating the ability of professors in the profession of journalism, ie any professor can become a professor of this field by passing a number of educational units and accepting theoretical exams. Journalism in communication institutions is not available at the university when they are hired, and a professor can become a lecturer in this field without even an hour of journalism, while these professors are not able to teach in the practical classrooms of this field of study.

Keywords: Journalism, Education, University, Iran

چالش‌های گزینشی، سیاسی و نظارتی آموزش روزنامه‌نگاری در دانشگاه‌های ایران از نگاه دانشجویانفاطمه بلوچی پور^۱ تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۰/۲۵ناهد کردی (نویسنده مسئول)^۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۱/۱۵سید محمد دادگران^۳**چکیده:**

در عصر ارتباطات و دسترسی مردم به انواع رسانه‌های اجتماعی، کم‌سوادى روزنامه‌نگاران و آموزش غلط آنها یکی از مهم‌ترین عوامل عقب‌ماندگی این رشته تحصیلی محسوب می‌شود، هدف این پژوهش شناسایی چالش‌های گزینشی، سیاسی و نظارتی آموزش روزنامه‌نگاری در دانشگاه‌های ایران از نگاه دانشجویان کشور است، روش این پژوهش پیمایشی و تمام شماری و جامعه آماری آن تمام دانشجویان سال آخر مقطع کارشناسی رشته روزنامه‌نگاری دانشگاه‌های کشور است. یافته‌های این پژوهش نشان داد که از نگاه دانشجویان فقدان سابقه کار و عدم تجربه استادان در حرفه روزنامه‌نگاری یکی از چالش‌های اصلی آموزش این رشته تحصیلی است، آنها فضای رسانه‌های کشور را امنیتی و سیاسی می‌دانند که همین موضوع نیز سبب می‌شود در طول تحصیل انگیزه خود را از دست بدهند، دانشجویان بر اساس یافته‌های این پژوهش گزینش تک مرحله‌ای دانشجو را نیز از چالش‌های آموزش رشته روزنامه‌نگاری می‌دانند و تاکید دارند که در این گزینش توجهی به شرایط روحی و جسمی داوطلبان و آمایش سرزمین نمی‌شود. نتیجه حاصل از این پژوهش همچنین نشان داد یکی از چالش‌های این رشته تحصیلی عدم ارزیابی توانایی استادان در حرفه روزنامه‌نگاری است، یعنی هر استادی با طی کردن تعدادی واحد آموزشی و پذیرش در آزمون‌های تئوری می‌تواند استاد این رشته تحصیلی شود، توجهی به کار اعضاء هیئت علمی رشته روزنامه‌نگاری در مؤسسات ارتباطی هنگام استخدام آنها در دانشگاه نمی‌شود و استاد می‌تواند بدون حتی یک ساعت فعالیت روزنامه‌نگاری مدرس این رشته تحصیلی شود در حالی که این استادان توانایی تدریس در کلاس‌های درس عملی این رشته تحصیلی را ندارند.

کلیدواژه: روزنامه‌نگاری، آموزش، دانشگاه، ایران^۱ دانشجوی دکتری، گروه علوم ارتباطات اجتماعی، واحد تهران شرق، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران شرق، ایران. baloochipour@gmail.com^۲ استادیار، گروه علوم ارتباطات، واحد تهران شرق، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران شرق، ایران. nahid.kordi@gmail.com^۳ دانشیار، گروه علوم ارتباطات اجتماعی، دانشگاه صدا و سیما، ایران. mohammad_dadgaran@yahoo.com

در عصر ارتباطات و دسترسی مردم به انواع رسانه‌های اجتماعی، کم‌سوادی روزنامه‌نگاران و آموزش غلط آنها می‌تواند یکی از مهم‌ترین عوامل عقب‌ماندگی این رشته محسوب شود. سازمان سنجش آموزش کشور هر سال خبر از جذب داوطلبان رشته‌های مرتبط با روزنامه‌نگاری می‌دهد و وزارت علوم از آمار فارغ‌التحصیلان این رشته می‌گوید اما هنوز مدیران رسانه‌های کشور در مصاحبه‌های مختلف در رسانه‌ها تاکید دارند که برای جذب روزنامه‌نگاران از دانشگاه‌های کشور مشکل دارند و نمی‌توانند فارغ‌التحصیلان این رشته را پس از فارغ‌التحصیلی در یکی از حوزه‌های خبری جذب کنند.

با توجه به موارد فوق این پژوهش در نظر دارد چالش‌های گزینشی، سیاسی و نظارتی آموزش روزنامه‌نگاری در دانشگاه‌های ایران از نگاه دانشجویان را بررسی کند. در این پژوهش سوالاتی برای پژوهشگر بوجود آمد که عبارتند از وجود رابطه بین نظارت بر ساختار آموزش رشته روزنامه‌نگاری، وجود رابطه بین "سابقه کار حرفه‌ای استادان رشته روزنامه‌نگاری و کیفیت آموزش"، وجود رابطه بین "نحوه گزینش دانشجو و آموزش آنها در رشته روزنامه‌نگاری" و وجود رابطه "بین فضای امنیتی - سیاسی رسانه‌ها و آموزش این رشته".

متغیر وابسته این پژوهش میزان ناکارآمدی فارغ‌التحصیلان دانشگاه در رشته روزنامه‌نگاری و متغیرهای مستقل آن عواملی که میزان کارایی روزنامه‌نگاران به آنها بستگی دارد، هستند، این عوامل شامل نظارت بر ساختار نظام آموزش رشته روزنامه‌نگاری، آموزش‌های تئوری و عملی روزنامه‌نگاری، توانمندی علمی و عملی استادان رشته روزنامه‌نگاری، شیوه پذیرش دانشجویان رشته روزنامه‌نگاری، میزان توانمندی عملی دانشجویان رشته روزنامه‌نگاری و فضای امنیتی - سیاسی رسانه‌های کشور و تأثیر آن بر آموزش رشته روزنامه‌نگاری می‌شود. این پژوهش کمی است و ابزار گردآوری اطلاعات آن پرسشنامه محقق ساخته است، تحلیل اطلاعات این پژوهش نیز از آمارهای توصیفی و استنباطی است. نرم‌افزار مورد استفاده در این پژوهش SPSS نگارش ۲۳ است. جامعه آماری این پژوهش را تمام دانشجویان سال آخر رشته روزنامه‌نگاری در مقطع کارشناسی کشور تشکیل می‌دهند. روش انتخاب نمونه‌ها در این پژوهش تمام شماری از روی فهرست اعلام قبولی سازمان سنجش است.

در کتاب «تحلیل محتوای چهل سال متون آموزش روزنامه‌نگاری در ایران» که دکتر محسنیان‌راد در سال ۱۳۷۳ انجام داده بود، اکثر استادان روزنامه‌نگاری و روزنامه‌نگاران ۲۳ کشور در حال توسعه در پاسخ به سؤالی با این نظریه موافق بودند که برای تدریس روزنامه‌نگاری در کشورهای در حال توسعه باید متون درسی خاصی تدوین کرد.

نتایج پژوهش دیگری که در دانشگاه علامه طباطبایی با عنوان «بررسی رفتار غیرحرفه‌ای مدیریت روزنامه‌های سراسری از دیدگاه خبرنگاران این روزنامه‌ها و صاحب‌نظران روزنامه‌نگاری» توسط سعید اردکان‌زاده یزدی در سال ۱۳۸۶ انجام شد. نشان داد که رفتاری که خبرنگاران روزنامه‌های سراسری و عمومی تهران از مدیریت روزنامه‌ها توصیف می‌کنند با آنچه استادان و صاحب‌نظران روزنامه‌نگاری از مدیریت مطبوعات انتظار دارند به‌طور معناداری متفاوت است. همچنین این تحقق به این نتیجه رسید که مدیریت فعلی روزنامه‌های کشور بسیار با سیاست آمیخته است.

«بررسی نگرش روزنامه‌نگاران نسبت به حرفه روزنامه‌نگاری» عنوان پژوهش دیگری است که یافته‌های آن نشان داد که روزنامه‌نگاران معتقدند در زمینه حرفه و وظایف اجتماعی خود باید همچون نمایندگان مجلس دارای مصونیت قانونی و امنیت شغلی باشند و کسی آن‌ها را تحت پیگرد و بازخواست قرار ندهد.

نتایج پژوهش دیگری با عنوان «واکاوی شکاف حوزه نظری و عملی روزنامه‌نگاری در ایران» حاکی از آن بود که اساتید رشته روزنامه‌نگاری مشکلات آموزشی را بیشتر منوط به نظام آموزش عالی کشور و از آن کلان‌تر مربوط به مسائل سیاسی و

در مقاله‌ای که در ژوئیه ۲۰۱۶ توسط بیت جوزفی با عنوان آموزش روزنامه‌نگاری منتشر شد، تأکید شد که اهداف حمایت از آموزش روزنامه‌نگاری در طول زمان و بین کشورها متفاوت است. اگر چه آموزش و پرورش روزنامه‌نگاری هرگز آشکارا به‌عنوان یک میدان نبرد ایدئولوژیک پذیرفته نشده است، اما برای نفوذ به کار رفته است. (جوزفی، ۲۰۱۶)

در پژوهشی با عنوان «چگونه یک خبرنگار را آموزش می‌دهید؟» در سال ۲۰۰۵ در دانشگاه شفیلد توسط نورا فرنچ، صورت پذیرفت، طرحی ویژه برای آموزش خبرنگاران ارائه شد. یافته‌های این پژوهش بر کار عملی توسط دانشجویان و نظارت بر ساختار آموزش روزنامه‌نگاری در دانشگاه‌ها تأکید دارد.

در پژوهش دیگری با عنوان «یک طراحی جدید برای روزنامه‌نگاری با کیفیت» که در دانشگاه برگن توسط گنگیلد رینگ اولسن در سال ۲۰۱۸ صورت پذیرفت، نتایج این پژوهش نشان داد که پذیرش دانشجو فقط با یک آزمون تستی چند ساعته (کنکور) نمی‌تواند بیانگر موفقیت و علاقه آن فرد به رشته تحصیلی روزنامه‌نگاری باشد و دانشجویان این رشته با توجه به نوع آموزه‌هایی که برای آن باید در نظر گرفت حتماً باید از مرز مصاحبه‌ای تخصصی بگذرند و مواردی همچون توانایی برقراری ارتباط با افراد دیگر، میزان اعتماد به نفس و سایر ویژگی‌های شخصی وی بررسی شود.

یکی از نظریه‌هایی که به نظر می‌رسد تناسب زیادی با این پژوهش دارد، نظریه چرخه یادگیری دیویدای کلب نظریه‌پرداز متدهای تعلیم و تربیتی آمریکاست، در این نظریه، انگیزه برای آموختن مفاهیم جدید با تجربیات جدید فراهم می‌شود. این نظریه در دو سطح چرخه یادگیری چهار مرحله‌ای و چهار سبک یادگیری است.

دو نظریه ساخت‌گرایی و کارکردگرایی نظریه‌هایی هستند که در تبیین موضوع پژوهش می‌توانند کمک کنند، ژان ژاک روسو از افرادی بود که به روش ساخت‌گرایی توجه ویژه داشت و معتقد بود یادگیرنده باید خود به پدیده‌ها معنا دهد و شیوه عمل و فعالیت خود را تعیین کند. جان دیویی نیز بر محیط یادگیری و تجربه مستقیم تأکید داشت. ساخت‌گرایان به طرز ساختن و پدیدآوری دانش بر مبنای تجارب شخصی، ساخت‌های ذهنی و باورها تأکید داشتند و مطرح می‌کردند که ذهن دنیای خاصی را برای انسان می‌سازد. با توجه به اینکه رویکرد آموزشی به نوآوری، خلاقیت و تولید دانش وابسته است از همین رو این نظریه تناسب ویژه‌ای با موضوع پژوهش دارد. زیرا این روش به دست آوردهای شخصی و تولید و ابداع روش‌ها و مفاهیم توجه خاصی دارد و نیز باید توجه داشت در این شیوه معلم و همه امکانات تسهیل‌کننده دانش‌سازي توسط دانش‌آموز و فراگیرندگان هستند. مهم‌ترین نقش معلم بر اساس این نظریه آسان‌سازی دانش است و باید دانش‌آموز را در ساخت دانش هدایت و راهنمایی کند. این نظریه معتقد است زمانی که یک گروه آزمودنی در معرض رویداد و آزمایش‌های درون‌نگری قرار می‌گیرند احساس تجربی خود را بی‌درنگ بیان می‌کنند. (مسعودی، ۱۳۹۱:۴۸)

روش‌شناسی پژوهش:

روش این پژوهش پیمایشی و تمام شماری است، جامعه آماری این پژوهش تمام دانشجویان سال آخر مقطع کارشناسی رشته روزنامه‌نگاری دانشگاه‌های کشور است که شامل ۶۶۴ نفر می‌شدند. در این پژوهش سؤالات به صورت اینترنتی برای دانشجویان ارسال شده است، شماره‌های دانشجویان بدون ذکر نام یا مشخصه دیگری از سازمان سنجش دریافت شد و با تک تک شماره‌ها تماس برقرار و سؤالات برای آنها ارسال شد و در نهایت ۴۳۰ دانشجو در سراسر کشور به سؤالات پاسخ دادند. مقادیر آلفای کرونباخ به منظور محاسبه پایایی شاخص‌ها و کل پرسشنامه به دست آمد، مقادیر به دست آمده برای آلفا کرونباخ از ۹۵ درصد بیشتر هستند. لذا پایایی پرسشنامه عالی ارزیابی می‌شود. به منظور بررسی نرمال بودن مشاهدات شاخص‌ها از

آزمون شاپیرو - ویلک^۱ استفاده کردیم. هیچ‌یک از شاخص‌های محاسبه شده دارای توزیع نرمال^۲ نبودند. بنابراین در همه آزمون‌های آماری از روش‌های ناپارامتری^۳ استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

جدول ۱- خلاصه آماری توزیع فراوانی پاسخ‌ها به سؤالات پرسشنامه

ردیف	گویه (سوال در پرسشنامه)	خیلی کم	کم	بی‌نظر	زیاد	خیلی زیاد
۱	فقدان سابقه کار و عدم تجربه استادان در حرفه روزنامه‌نگاری	۲۳	۲۶	۱۱	۱۵۹	۲۱۱
		۵.۳	۶	۲.۶	۳۷	۴۹.۱
۲	استادان فاقد سابقه کار در حرفه روزنامه‌نگاری از واقعیت‌های موجود در محیط مؤسسات ارتباطی بی‌اطلاع هستند.	۲۱	۲۷	۱۷	۱۷۸	۱۸۷
		۴.۹	۶.۳	۴.۰	۴۱.۴	۴۳.۵
۳	بی‌اطلاعی استادان رشته روزنامه‌نگاری از محیط کار مؤسسات ارتباطی	۱۹	۲۶	۱۳	۲۰۲	۱۷۰
		۴.۴	۶.۰	۳.۰	۴۷.۰	۳۹.۵
۴	عدم آشنایی استادان با چگونگی کار عملی در تحریریه رسانه‌ها	۲۱	۲۴	۹	۱۹۷	۱۷۹
		۴.۹	۵.۶	۲.۱	۴۵.۸	۴۱.۶
۵	عدم آشنایی استادان رشته روزنامه‌نگاری با حساسیت‌ها و خطرات این رشته در محیط کار	۲۳	۲۶	۸	۱۹۷	۱۷۶
		۵.۳	۶.۰	۱.۹	۴۵.۸	۴۰.۹
۶	عدم توانایی استادان رشته روزنامه‌نگاری در نوشتن انواع فعالیت‌های خبری (خبر یا مصاحبه یا گزارش) در کلاس‌های	۲۷	۲۱	۱۰	۱۶۸	۲۰۴
		۶.۳	۴.۹	۲.۳	۳۹.۱	۴۷.۴
۷	عدم درک درست استادان بی‌تجربه از روزنامه‌نگاری عملی	۲۱	۲۳	۱۲	۱۹۵	۴۳۰
		۴.۹	۵.۳	۲.۸	۴۵.۳	۴۱.۶
۸	عدم آشنایی استادان فاقد سابقه کار و بی‌تجربه در حرفه روزنامه‌نگاری با استرس‌های ناشی از سرعت و دقت روزنامه‌نگاری در محیط کار	۲۱	۲۲	۱۴	۱۹۳	۱۸۰
		۴.۹	۵.۱	۳.۳	۴۴.۹	۴۱.۹
۹	عدم توانایی استادان بی‌تجربه و فاقد سابقه کار در تعلیم و آموزش روزنامه‌نگاری عملی به دانشجویان	۲۱	۲۵	۱۰	۲۰۰	۱۷۴
		۴.۹	۵.۸	۲.۳	۴۶.۵	۴۰.۵
۱۰	صرف تکیه استادان فاقد سابقه کار در تدریس خود به مطالب تئوریک موجود در کتاب‌های	۲۵	۲۵	۸	۱۹۳	۱۷۹
		۵.۸	۵.۸	۱.۹	۴۴.۹	۴۱.۶

1 - Shapiro-Wilk.

2 - Normal Distribution.

3 - Nonparametric Methods.

						روزنامه‌نگاری	
167	207	11	22	23	فراوانی	۱۱	فقدان تجربه کاری استادان و عدم توانایی آن‌ها در آموزش تجربی به دانشجویان
38.8	48.1	2.6	5.1	5.3	درصد		
169	197	18	25	21	فراوانی	۱۲	استادان فاقد سابقه کار در حرفه روزنامه‌نگاری به دلیل رابطه فرادستی استاد - دانشجویی موقعیت خود را برتر از دانشجو می‌دانند.
39.3	45.8	4.2	5.8	4.9	درصد		
۱۵۷	۲۰۹	۲۱	۲۴	۱۹	فراوانی	۱۳	استادان فاقد سابقه کار و بی‌تجربه در حرفه روزنامه‌نگاری به دلیل برتری موقعیت خود نسبت به دانشجو، ناتوانی عملی خود در حرفه روزنامه‌نگاری را امری بی‌اهمیت می‌دانند.
۳۶.۵	۴۸.۶	۴.۹	۵.۶	۴.۴	درصد		
۱۶۲	۲۰۴	۱۸	۲۱	۲۵	فراوانی	۱۴	اهمیت ندادن استادان نسبت به کار عملی خود در حرفه روزنامه‌نگاری
۳۷.۷	۴۷.۴	۴.۲	۴.۹	۵.۸	درصد		
۱۰۶	۱۹۲	۵۶	۵۱	۲۵	فراوانی	۱۵	بی‌اهمیت شمردن رشته روزنامه‌نگاری توسط استادان رشته علوم ارتباطات اجتماعی که روزنامه‌نگاری را تدریس می‌کنند
۲۴.۷	۴۴.۴	۱۳.۰	۱۱.۹	۵.۸	درصد		
۱۵۷	۲۱۲	۱۱	۲۵	۲۵	فراوانی	۱۶	بی‌علاقگی استادان فاقد سابقه کار و بی‌تجربه در حرفه روزنامه‌نگاری به این رشته
۳۶.۵	۴۹.۳	۲.۶	۵.۸	۵.۸	درصد		
۱۶۳	۲۱۲	۱۰	۱۸	۲۷	فراوانی	۱۷	عدم توانایی تدریس روزنامه‌نگاری عملی توسط استادان بی‌علاقه به این رشته تحصیلی
۳۷.۹	۴۹.۳	۲.۳	۴.۲	۶.۳	درصد		
۱۳۴	۲۳۴	۱۶	۲۴	۲۲	فراوانی	۱۸	رابطه فرادستی استادان بی‌تجربه با دانشجویان خود در کلاس‌های درس سبب می‌شود که آن‌ها ناتوانی خود در رشته روزنامه‌نگاری را به دانشجویان خود منتقل کنند.
۳۱.۲	۵۴.۴	۳.۷	۵.۶	۵.۱	درصد		
۱۶۲	۲۱۱	۱۲	۲۵	۲۰	فراوانی	۱۹	ناتوانی استادان بی‌تجربه در حرفه روزنامه‌نگاری و تحمیل و انتقال این ناتوانی به دانشجویان
۳۷.۷	۴۹.۱	۲.۸	۵.۸	۴.۷	درصد		
۱۵۳	۲۱۱	۲۰	۲۳	۲۳	فراوانی	۲۰	وجود رابطه یک‌سویه استادان با دانشجویان و ممانعت از انتقاد آن‌ها از شیوه تدریس استاد در کلاس‌های روزنامه‌نگاری
۳۵.۶	۴۹.۱	۴.۷	۵.۳	۵.۳	درصد		
۱۷۴	۱۹۴	۱۳	۲۴	۲۵	فراوانی	۲۱	سرپوش گذاشتن استادان بر عدم شناخت خود از حرفه روزنامه‌نگاری با بهره‌برداری از موقعیت فرادستی خود برای اعمال سلطه بر دانشجویان منتقد در کلاس
۴۰.۵	۴۵.۱	۳.۰	۵.۶	۵.۸	درصد		
۱۵۹	۲۱۴	۱۳	۱۵	۲۹	فراوانی	۲۲	فقدان ارزیابی و کنترل کیفیت کلاس‌های

۳۷.۰	۴۹.۸	۳.۰	۳.۵	۶.۷	درصد	روزنامه‌نگاری در دانشگاه‌های کشور	
۱۵۶	۲۱۱	۱۷	۲۱	۲۵	فراوانی	فقدان ارزیابی کیفیت توانایی استادان در حرفه روزنامه‌نگاری	۲۳
۳۶.۳	۴۹.۱	۴.۰	۴.۹	۵.۸	درصد		
۱۵۹	۲۰۴	۲۱	۱۸	۲۵	فراوانی	عدم توجه به سابقه کار اعضاء هیئت علمی رشته روزنامه‌نگاری در مؤسسات ارتباطی هنگام استخدام آن‌ها در دانشگاه	۲۴
۳۷.۰	۴۷.۴	۵.۶	۴.۲	۵.۸	درصد		
۱۷۴	۱۹۵	۲۱	۱۹	۲۱	فراوانی	تأکید بر سابقه کار علمی استادان رشته روزنامه‌نگاری و غفلت از سوابق تجربی آن‌ها در هیئت تحریریه مؤسسات ارتباطی	۲۵
۴۰.۵	۴۵.۳	۴.۹	۴.۴	۴.۹	درصد		
۱۷۱	۱۹۸	۱۷	۲۳	۲۱	فراوانی	فقدان ارزیابی کیفیت توانایی دانشجویان فارغ‌التحصیل در رشته روزنامه‌نگاری و عدم توجه به چگونگی ورود آن‌ها به بازار کار	۲۶
۳۹.۸	۴۶.۰	۴.۰	۵.۳	۴.۹	درصد		
۱۷۵	۲۰۴	۹	۲۲	۲۰	فراوانی	عدم نظارت بر نحوه تدریس استادان رشته روزنامه‌نگاری در کلاس‌های درس عملی	۲۷
۴۰.۷	۴۷.۴	۲.۱	۵.۱	۴.۷	درصد		
۱۶۶	۲۰.۸	۱۳	۲۴	۱۹	فراوانی	عدم وجود یکپارچگی در چگونگی برگزاری کلاس‌های درس عملی	۲۸
۳۸.۶	۴۸.۴	۳.۰	۵.۶	۴۰.۴	درصد		
۱۶۹	۱۹۳	۲۰	۲۶	۲۲	فراوانی	عملکرد سلیقه‌ای استادان در برگزاری کلاس‌های درس عملی	۲۹
۳۹.۳	۴۴.۹	۴.۷	۶.۰	۵.۱	درصد		
۱۸۷	۱۸۱	۱۹	۲۳	۲۰	فراوانی	عدم وجود ارزیابی یکپارچه از فارغ‌التحصیلان رشته روزنامه‌نگاری و بررسی میزان یادگیری آنها	۳۰
۴۳.۵	۴۲.۱	۴.۴	۵.۳	۴.۷	درصد		
۱۱۹	۱۹۹	۶۳	۲۴	۲۵	فراوانی	عدم حذف استادان تئوری نگر در درس‌های عملی و جایگزینی استادانی با تجربه کاری به دلیل مشکلات اداری	۳۱
۲۷.۷	۴۶.۳	۱۴.۷	۵.۶	۵.۸	درصد		
۱۶۶	۲۰.۵	۱۴	۲۶	۱۹	فراوانی	فقدان ارزیابی کیفیت تدریس استادان رشته روزنامه‌نگاری در دانشگاه‌ها	۳۲
۳۸.۶	۴۷.۷	۳.۳	۶.۰	۴.۴	درصد		
۱۷۸	۱۸۴	۲۰	۲۳	۲۵	فراوانی	عدم توجه به ضریب هوشی داوطلبان رشته روزنامه‌نگاری در تناسب با این رشته در گزینش آن‌ها	۳۳
۴۱.۴	۴۲.۸	۴.۷	۵.۳	۵.۸	درصد		
۱۷۰	۱۹۷	۱۴	۲۸	۲۱	فراوانی	عدم توجه به میزان آگاهی داوطلبان درباره رشته روزنامه‌نگاری هنگام گزینش آن‌ها	۳۴
۳۹.۵	۴۵.۸	۳.۳	۶.۵	۴.۹	درصد		
۱۹۲	۱۷۶	۱۲	۲۴	۲۶	فراوانی	عدم توجه به توانایی داوطلبان رشته روزنامه‌نگاری در برقراری ارتباطات اجتماعی	۳۵
۴۴.۷	۴۰.۹	۲.۸	۵.۶	۶.۰	درصد		

						هنگام گزینش	
۱۶۲	۲۱۰	۱۱	۲۱	۲۶	فراوانی	عدم توجه به آشنایی نسبی داوطلبان به اطلاعات	۳۶
۳۷.۷	۴۸.۸	۲.۶	۴.۹	۶.۰	درصد	عمومی رشته روزنامه‌نگاری در حوزه‌های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی و ...	
۱۸۲	۱۸۹	۱۶	۱۸	۲۵	فراوانی	عدم تفکیک رشته‌های تخصصی روزنامه‌نگاری	۳۷
۴۲.۳	۴۴.۰	۳.۷	۴.۲	۵.۸	درصد	به حوزه‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و ...	
۱۸۲	۱۸۳	۲۴	۱۷	۲۴	فراوانی	پذیرش دانشجوی رشته روزنامه‌نگاری بدون توجه به شرایط فیزیکی و ذهنی لازم برای شغل خبرنگاری	۳۸
۴۲.۳	۴۲.۶	۵.۶	۴.۰	۵.۶	درصد		
۱۷۸	۱۸۸	۲۲	۲۲	۲۰	فراوانی	پذیرش دانشجوی روزنامه‌نگاری بدون توجه به آمایش سرزمین و میزان نیاز شهر یا استانی که دانشجو در آن پذیرش می‌شود	۳۹
۴۱.۴	۴۳.۷	۵.۱	۵.۱	۴.۷	درصد		
۱۸۳	۱۹۳	۷	۲۰	۲۷	فراوانی	پذیرش دانشجوی رشته روزنامه‌نگاری بدون توجه به میزان علاقه داوطلبان به شغل خبرنگاری	۴۰
۴۲.۶	۴۴.۹	۱.۶	۴.۷	۶.۳	درصد		
۱۷۵	۱۹۸	۱۵	۲۰	۲۲	فراوانی	تأکید بر میزان محفوظات کتاب‌های درسی داوطلبان بدون توجه به میزان مهارت آنها در برقراری ارتباط با دیگران	۴۱
۴۰.۷	۴۶.۰	۳.۵	۴.۷	۵.۱	درصد		
۱۷۲	۱۹۳	۲۲	۲۱	۲۲	فراوانی	ضعف در شیوه گزینش دانشجویان رشته روزنامه‌نگاری	۴۲
۴۰.۰	۴۴.۹	۵.۱	۴.۹	۵.۱	درصد		
۱۹۳	۱۷۳	۱۹	۲۵	۲۰	فراوانی	گزینش نادرست دانشجوی رشته روزنامه‌نگاری و تأثیر آن در میزان یادگیری دانشجوی این رشته	۴۳
۴۴.۹	۴۰.۲	۴.۴	۵.۸	۴.۷	درصد		
۱۵۵	۲۱۴	۱۶	۳۱	۱۴	فراوانی	فضای امنیتی، سیاسی بودن حرفه روزنامه‌نگاری، به کیفیت آموزش علمی این رشته در دانشگاه‌ها لطمه می‌زند	۴۴
۳۶.۰	۴۹.۸	۳.۷	۷.۲	۳.۳	درصد		
۱۶۲	۲۰۱	۱۶	۲۵	۲۶	فراوانی	فضای مطبوعات ایران امنیتی و سیاسی است.	۴۵
۳۷.۷	۴۶.۷	۳.۷	۵.۸	۶.۰	درصد		
۱۷۰	۱۹۷	۱۵	۲۵	۲۳	فراوانی	آیا امنیتی، سیاسی بودن حرفه روزنامه‌نگاری، موجب دلسردی شما از ادامه تحصیل در این رشته شده است؟	۴۶
۳۹.۵	۴۵.۸	۳.۵	۵.۸	۵.۳	درصد		
۲۰۴	۱۷۳	۱۲	۲۱	۲۰	فراوانی	به نظر شما فضای امنیتی و سیاسی حاکم بر مطبوعات کشور مانع از آموزش صحیح این رشته در دانشگاه می‌شود؟	۴۷
۴۷.۴	۴۰.۲	۲.۸	۴.۹	۴.۷	درصد		

۲۰۱	۱۷۰	۱۲	۲۴	۲۳	فراوانی	آیا فضای امنیتی- سیاسی حاکم بر مطبوعات کشور، بر تصویب قوانین مطبوعات تأثیر می‌گذارد؟	۴۸
۴۶.۷	۳۹.۵	۲.۸	۵.۶	۵.۳	درصد		
۱۸۹	۱۸۲	۱۳	۲۷	۱۹	فراوانی	آیا فضای امنیتی، سیاسی حاکم بر قوانین مطبوعاتی کشور، مانع از تأمین امنیت جانی، مالی و حرفه‌ای روزنامه‌نگاران می‌شود؟	۴۹
۴۴.۰	۴۲.۳	۳.۰	۶.۳	۴.۴	درصد		
۱۹۱	۱۷۹	۱۵	۲۲	۲۳	فراوانی	آیا فضای امنیتی- سیاسی حاکم بر قوانین مطبوعاتی، بر بی‌انگیزه شدن داوطلبان علاقه‌مند به ادامه تحصیل در این رشته تأثیر می‌گذارد؟	۵۰
۴۴.۴	۴۱.۶	۳.۵	۵.۱	۵.۳	درصد		
۹۷	۱۶۶	۳۹	۹۷	۳۱	فراوانی	آیا فضای امنیتی- سیاسی حاکم بر قوانین مطبوعاتی، بر ترک تحصیل دانشجویان این رشته تأثیر می‌گذارد؟	۵۱
۲۲.۶	۳۸.۶	۹.۱	۲۲.۶	۷.۲	درصد		
۸۳	۱۶۱	۳۳	۱۰۵	۴۸	فراوانی	آیا فضای امنیتی- سیاسی حاکم بر مطبوعات، مانع از انتخاب رشته روزنامه‌نگاری توسط داوطلبان کنکور می‌شود؟	۵۲
۱۹.۳	۳۷.۴	۷.۷	۲۴.۴	۱۱.۲	درصد		
۱۸۸	۱۷۷	۱۲	۳۲	۲۱	فراوانی	آیا استادان رشته روزنامه‌نگاری تحت تأثیر فضای امنیتی، سیاسی حاکم بر مطبوعات کشور هستند؟	۵۳
۴۳.۷	۴۱.۲	۲.۸	۷.۴	۴.۹	درصد		
۲۰۵	۱۷۰	۳	۲۱	۲۵	فراوانی	آیا فضای امنیتی، سیاسی حاکم بر مطبوعات، بر کیفیت آموزش روزنامه‌نگاری توسط اساتید این رشته تأثیر می‌گذارد؟	۵۴
۴۷.۷	۳۹.۵	۲.۱	۴.۹	۵.۸	درصد		
۱۸۶	۱۸۳	۱۴	۲۵	۲۲	فراوانی	آیا فضای امنیتی، سیاسی حاکم بر مطبوعات کشور، استادان را در آموزش رشته روزنامه‌نگاری، محدود می‌کند؟	۵۵
۴۳.۳	۴۲.۶	۳.۳	۵.۸	۵.۱	درصد		
۲۰۴	۱۷۰	۱۰	۱۸	۲۸	فراوانی	آیا با وجود فضای امنیتی- سیاسی حاکم بر مطبوعات کشور، استادان این رشته، در فرآیند آموزش حرفه‌ای روزنامه‌نگاری، با ترس به انتقاد از مشکلات حرفه روزنامه‌نگاری می‌پردازند؟	۵۶
۴۷.۴	۳۹.۵	۲.۳	۴.۲	۶.۵	درصد		
۲۰۹	۱۶۵	۱۳	۲۲	۲۱	فراوانی	فضای امنیتی- سیاسی حاکم بر مطبوعات کشور، انگیزه به ادامه تحصیل در این رشته را کم کرده است.	۵۷
۴۸.۶	۳۸.۴	۳.۰	۵.۱	۴.۹	درصد		
۲۲۲	۱۵۳	۸	۲۴	۲۳	فراوانی	فضای امنیتی، سیاسی حاکم بر مطبوعات، بر کیفیت عملکرد استادان در آموزش این رشته در	۵۸
۵۱.۶	۳۵.۶	۱.۹	۵.۶	۵.۳	درصد		

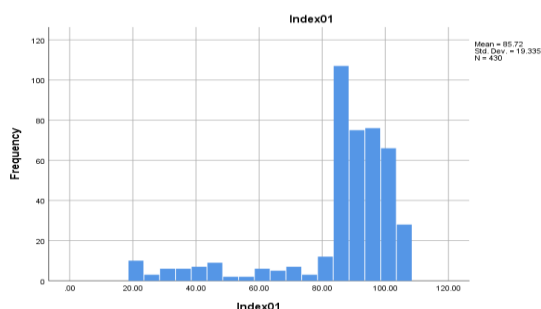
دانشگاه‌ها تأثیر دارد							
۲۱۰	۱۵۸	۱۵	۲۴	۲۳	فراوانی	آیا امنیتی، سیاسی بودن حرفه روزنامه‌نگاری مانع از آموزش علمی و حرفه‌ای رشته روزنامه‌نگاری می‌شود؟	۵۹
۴۸.۸	۳۶.۷	۳.۵	۵.۶	۵.۳	درصد		
۲۱۴	۱۶۲	۶	۱۹	۲۹	فراوانی	آیا فضای امنیتی-سیاسی حاکم بر قوانین مطبوعات کشور، مانع از آموزش علمی این رشته در دانشگاه‌ها می‌شود؟	۶۰
۴۹.۸	۳۷.۷	۱.۴	۴.۴	۶.۷	درصد		
۲۱۱	۱۴۲	۹	۳۴	۳۴	فراوانی	آیا روزنامه‌نگاری، شغلی سیاسی و امنیتی است؟	۶۱
۴۹.۱	۳۳.۰	۲.۱	۷.۹	۷.۹	درصد		

تعداد ۴ شاخص (مؤلفه) برای بررسی پرسشنامه در نظر گرفته شده است.

شاخص ۱: "فقدان سابقه کار و عدم تجربه استادان در حرفه روزنامه‌نگاری"

این شاخص با استفاده از حاصل جمع نمره سؤالات ۱ تا ۲۱ پرسشنامه محاسبه شده است. بنابراین در صورت عدم وجود مقادیر گم شده، حداقل نمره این شاخص ۲۱ و حداکثر آن ۱۰۵ خواهد بود.

نمودار بافت‌نگار فراوانی^۴ این شاخص به صورت زیر است:

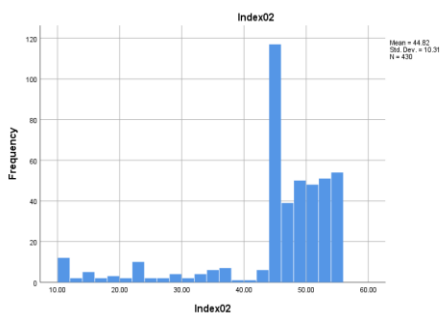
نمودار شاخص ۱

همان‌طور که از نمودار بالا پیداست، تجمع امتیازها به سمت مقادیر حد بالای شاخص است که مبین «وجود چالش فقدان سابقه کار و عدم تجربه استادان در حرفه روزنامه‌نگاری در آموزش این رشته تحصیلی در دانشگاه‌های کشور» است. نتایج این شاخص نشان می‌دهد که از نگاه دانشجویان فقدان سابقه کار و عدم تجربه استادان در حرفه روزنامه‌نگاری یکی از چالش‌های اصلی آموزشی این رشته تحصیلی است.

شاخص ۲: "فقدان نظارت بر ساختار آموزش روزنامه‌نگاری در دانشگاه‌های کشور"

این شاخص با استفاده از حاصل جمع نمره سؤالات ۲۲ تا ۳۲ پرسشنامه محاسبه شده است. بنابراین در صورت عدم وجود مقادیر گم شده، حداقل نمره این شاخص ۱۱ و حداکثر آن ۵۵ خواهد بود.

نمودار بافت‌نگار فراوانی این شاخص به صورت زیر است:

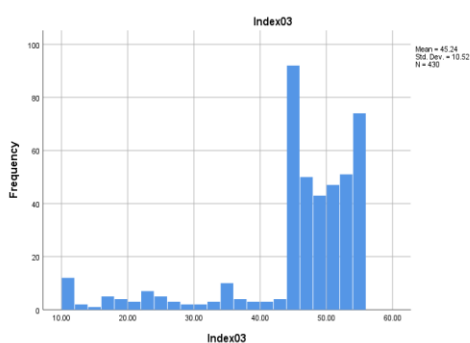
نمودار شاخص ۲

همان‌طور که از نمودار بالا پیداست، تجمع امتیازها به سمت مقادیر حد بالای شاخص است که مبین « وجود چالش فقدان نظارت بر ساختار آموزش روزنامه‌نگاری در دانشگاه‌های کشور » است.

شاخص ۳: "نحوه گزینش دانشجوی"

این شاخص با استفاده از حاصل جمع نمره سؤالات ۳۳ تا ۴۳ پرسشنامه محاسبه شده است. بنابراین در صورت عدم وجود مقادیر گم شده، حداقل نمره این شاخص ۱۱ و حداکثر آن ۵۵ خواهد بود.

نمودار بافت نگار فراوانی این شاخص به صورت زیر است:

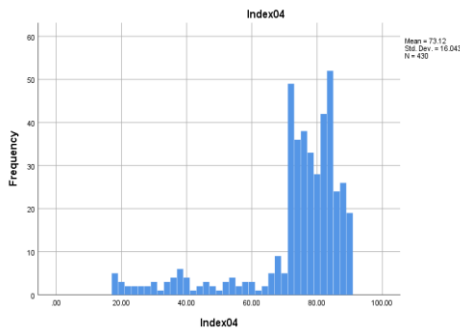
نمودار شاخص ۳

همان‌طور که از نمودار بالا پیداست، تجمع امتیازها به سمت مقادیر حد بالای شاخص است که مبین "ضعف در نحوه گزینش دانشجوی رشته روزنامه‌نگاری در دانشگاه‌های کشور" است.

شاخص ۴: "فضای سیاسی و امنیتی رسانه‌های کشور"

این شاخص با استفاده از حاصل جمع نمره سؤالات ۴۴ تا ۶۱ پرسشنامه محاسبه شده است. بنابراین در صورت عدم وجود مقادیر گم شده، حداقل نمره این شاخص ۱۸ و حداکثر آن ۹۰ خواهد بود.

نمودار بافت نگار فراوانی این شاخص به صورت زیر است:

نمودار شاخص ۴

همانطور که از نمودار بالا پیداست، تجمع امتیازها به سمت مقادیر حد بالای شاخص است که مبین "فضای سیاسی و امنیتی رسانه‌های کشور" است. فضایی که از دید دانشجویان یکی از چالش‌های آموزش این رشته در دانشگاه‌های کشور است.

بحث و نتیجه‌گیری

چرخه یادگیری دیویدای کُلب تأکید دارد که یادگیری فرآیندی است که به موجب آن، دانش از طریق تحول و دگرگونی تجربه ایجاد می‌شود، این درحالی است که براساس یافته‌های این پژوهش استادان این رشته تحصیلی خود فاقد سابقه کار و تجربه در رسانه‌های کشور هستند، این استادان چگونه می‌توانند فضایی را فراهم کنند که دانشجویان بتوانند آموخته‌های خود را تجربه کنند.

ژان ژاک روسو در نظریه یادگیری تأکید داشت که یادگیرنده باید خود به پدیده‌ها معنا دهد و شیوه عمل و فعالیت خود را تعیین کند. جان دیویی نیز بر محیط یادگیری و تجربه مستقیم تأکید داشت و این درحالی است که دانشجویان رشته روزنامه‌نگاری ایران امکان تجربه عملی آموخته‌های خود را ندارند، چرا که استادان فاقد تجربه کاری دارند و به دلیل فضای سیاسی رسانه‌ها امکان حضور در این فضا را ندارند.

در پژوهشی که دکتر محسنیان راد در سال ۱۳۷۳ انجام داده بود، اکثر استادان روزنامه‌نگاری و روزنامه‌نگاران ۲۳ کشور در حال توسعه در پاسخ به سؤالی با این نظریه موافق بودند که برای تدریس روزنامه‌نگاری در کشورهای در حال توسعه باید متون درسی خاصی تدوین کرد. حتی چنین نظریه‌ای را به طور ضمنی‌ای لوید سامرلند طراح برنامه‌های آموزشی روزنامه‌نگاری برای چند کشور در حال توسعه مطرح می‌کند. او حتی میان کشورهای در حال توسعه نیز تفاوت قائل می‌شود. بنابراین قطعاً این تفاوت میان کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه بیشتر خواهد بود. او می‌گوید اشتباه است که تصور کنیم می‌توان یک برنامه آموزشی را برای تمامی کشورهای در حال توسعه توصیه کرد. سطح رشد اقتصادی، سنن و فرهنگ‌ها، نیازهای بازار کار و آموزش‌های پایه‌ای رایج و عدم تجربه عملی استادان این رشته تحصیلی در کشور می‌تواند در این مورد مؤثر افتد. در این پژوهش هم فقدان سابقه کار و عدم تجربه استادان این رشته تحصیلی از چالش‌های آموزش روزنامه‌نگاری دانشگاه‌های کشور است.

نتایج پژوهش دیگری که در دانشگاه علامه طباطبایی با عنوان «بررسی رفتار غیرحرفه‌ای مدیریت روزنامه‌های سراسری از دیدگاه خبرنگاران این روزنامه‌ها و صاحب‌نظران روزنامه‌نگاری» توسط سعید اردکان‌زاده یزدی در سال ۱۳۸۶ انجام شد. یافته‌های این پژوهش نشان داد که رفتاری که خبرنگاران روزنامه‌های سراسری و عمومی تهران از مدیریت روزنامه‌ها توصیف می‌کنند با آنچه استادان و صاحب‌نظران روزنامه‌نگاری از مدیریت مطبوعات انتظار دارند به‌طور معناداری متفاوت است. همچنین این تحقق به این نتیجه رسید که مدیریت فعلی روزنامه‌های کشور بسیار با سیاست آمیخته است. موردی که نتایج حاصل از این پژوهش هم به آن تأکید دارد و امنیتی بودن فضای رسانه‌ها و دانشگاه‌ها را یکی از مهم‌ترین چالش‌های آموزش

روزنامه‌نگاری در دانشگاه‌های کشور مطرح می‌کند.

«بررسی نگرش روزنامه‌نگاران نسبت به حرفه روزنامه‌نگاری» عنوان پژوهش دیگری است که یافته‌های آن نشان داد که روزنامه‌نگاران معتقدند در زمینه حرفه و وظایف اجتماعی خود باید همچون نمایندگان مجلس دارای مصونیت قانونی و امنیت شغلی باشند و کسی آن‌ها را تحت پیگرد و بازخواست قرار ندهد. ضعف‌هایی که در صنعت روزنامه‌نگاری کشور است و طبق این پژوهش همین ضعف‌ها در نحوه آموزش دانشجویان این رشته تحصیلی هم تأثیرگذار بوده است.

نتایج پژوهش دیگری با عنوان «واکاوی شکاف حوزه نظری و عملی روزنامه‌نگاری در ایران» حاکی از آن بود که اساتید رشته روزنامه‌نگاری مشکلات آموزشی را بیشتر منوط به نظام آموزش عالی کشور و از آن کلان‌تر مربوط به مسائل سیاسی و فرهنگی کشور می‌دانند. در حالی که این پژوهش نشان داد که عمده‌ترین چالش‌های آموزش روزنامه‌نگاری در دانشگاه‌های کشور نحوه پذیرش یک مرحله‌ای دانشجو، فقدان نظارت بر ساختار آموزشی و امنیتی بودن فضای جامعه و رسانه‌هاست.

در مقاله‌ای که در ژوئیه ۲۰۱۶ توسط بیت جوزفی با عنوان آموزش روزنامه‌نگاری منتشر شد، تأکید شد که اهداف حمایت از آموزش روزنامه‌نگاری در طول زمان و بین کشورها متفاوت است. اگر چه آموزش و پرورش روزنامه‌نگاری هرگز آشکارا به‌عنوان یک میدان نبرد ایدئولوژیک پذیرفته نشده است، اما برای نفوذ به کار رفته است. پس از انحلال بلوک شوروی، ایالات متحده و کشورهای اروپایی، مریبان روزنامه‌نگاری را به کشورهای بلوک شوروی سابق فرستادند، ظاهراً برای آموزش روزنامه‌نگاران و توجه ویژه به مطبوعات آزاد اما به ایجاد منافع تجاری خود در بازار نیز توجه ویژه داشتند. (جوزفی، ۲۰۱۶) این مورد در این پژوهش نیز مطرح است به گونه‌ای که یکی از مهم‌ترین چالش‌های آموزش این رشته تحصیلی امنیتی بودن فضای جامعه و رسانه‌هاست.

در پژوهشی با عنوان «چگونه یک خبرنگار را آموزش می‌دهید؟» در سال ۲۰۰۵ در دانشگاه شفیلد توسط نورا فرنچ، صورت پذیرفت، طرحی ویژه برای آموزش خبرنگاران ارائه شد. یافته‌های این پژوهش بر کار عملی توسط دانشجویان و نظارت بر ساختار آموزش روزنامه‌نگاری در دانشگاه‌ها تأکید دارد. چالشی که در دانشگاه‌های ایران هم دیده می‌شود.

در پژوهش دیگری با عنوان «یک طراحی جدید برای روزنامه‌نگاری با کیفیت» که در دانشگاه برگن توسط گنگیلد رینگ اولسن در سال ۲۰۱۸ صورت پذیرفت، چهار انجمن غیردولتی دانشگاهی بررسی شدند، در این پژوهش ۶۹ مصاحبه عمیق با دانش آموزان، استادان، کارکنان و خبرنگاران از اتاق‌های خبری خارجی متصل به مراکز انجام شد و حدود ۹۰ روز مشاهده و تجزیه و تحلیل محتوا را دربر گرفت.

این پژوهش نشان داد که پذیرش دانشجو فقط با یک آزمون تستی چند ساعته (کنکور) نمی‌تواند بیانگر موفقیت و علاقه آن فرد به رشته تحصیلی روزنامه‌نگاری باشد و دانشجویان این رشته با توجه به نوع آموزه‌هایی که برای آن باید در نظر گرفت حتماً باید از مرز مصاحبه‌ای تخصصی بگذرند و مواردی همچون توانایی برقراری ارتباط با افراد دیگر، میزان اعتماد به نفس و سایر ویژگی‌های شخصی وی بررسی شود.

- آدمیت، فریدون (۱۳۴۹)، اندیشه‌های میرزا فتحعلی آخوندزاده، تهران: خورازمی.
- آدمیت، فریدون (۱۳۶۲)، امیرکبیر و ایران، تهران: انتشارات خورازمی.
- اعتمادالسلطنه، محمد حسن (بی تا)، المآثر والاثار، بی جا.
- اعتمادالسلطنه، محمدحسن (بی تا)، تاریخ منتظم ناصری، جلد دوم و سوم، به تصحیح اسماعیل رضوانی، تهران: بی جا.
- اعتمادالسلطنه، محمدحسن (۱۳۸۵)، روزنامه خاطرات اعتمادالسلطنه، با مقدمه ایراج افشار، تهران: امیر کبیر.
- اعتمادالسلطنه، محمدحسن (۱۳۶۷)، الأمرات البدان، به کوشش عبدالحسین نوایی و میرهاشم محدث، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- ایلچی، میرزا ابوالحسن (بی تا)، حیرت نامه سفر، نسخه دست نویس کتابخانه شماره یک مجلس.
- اصفهانی، میرزا ابوطالب خان (۱۳۶۳)، مسیر طالبی، به کوشش حسین خدیوچم، تهران: سازمان انتشارات انقلاب اسلامی.
- ارغنون (بیجا)، مجموعه مقالات محمد علی تربیت، به کوشش غلامرضا طباطبانی مجد، تبریز: بی تا.
- ابن بلخی (۱۳۸۵)، فارس نامه، تصحیح گای لیسترانج و رینولد ان نیکلسون، تهران: انتشارات اساطیر.
- بی، ارل، (۱۳۸۴)، روش تحقیق در علوم اجتماعی، ترجمه رضا فاضل تهران: انتشارات سمت.
- بیرو، آلن، (۱۳۸۰)، فرهنگ علوم اجتماعی، ترجمه باقر ساروخانی، تهران، کیهان.
- بدیعی، نعیم، قندی، حسین (۱۳۹۳) روزنامه‌نگاری نوین. تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی.
- برزین، مسعود (۱۳۵۴)، مطبوعات ایران ۱۳۵۳ - ۱۳۴۳، تهران: انتشارات بهجت.
- براون، ادوارد (۱۳۸۶)، تاریخ مطبوعات و ادبیات ایران در دروه مشروطیت، ترجمه محمد محمدلوی عباسی، تهران: علم.
- بهرامی کمیل، نظام (۱۳۸۸)، نظریه‌های رسانه جامعه شناسی ارتباطات، تهران: انتشارات کویر.
- بیکره، ترزال (۱۳۹۲)، وجوه انجام تحقیقات اجتماعی، ترجمه هوشنگ نایی، تهران: نی.
- توکلی ترقی، محمد (۱۳۸۱)، تجدد بومی و باز اندیشی تاریخ، تهران: نشر تاریخ ایران.
- دریغوس و رایینو (۱۳۸۹)، میشل فوکو فراسوی ساختارگرایی و هرمنوتیک، ترجمه حسین بشیریه، تهران: نشر نی.
- راوندی، مرتضی (۱۳۹۱)، تاریخ اجتماعی ایران، تهران: روزبهان.
- روزنامه وقایع التفافید، (۱۳۷۳) به تصحیح اسماعیل رضوانی، کتابخانه ملی.
- روزنامه تربیت، (۱۳۷۹)، محمدحسین فروغی (ذکاء الملک)، زیر نظر عبدالحسین نوانی، غلامحسین زرگری نژاد، هاشم آغاجری، سید فرید قاسمی، عبدالله ناصری طاهری، حشمت الله منعم و جمشید کیانفر، کتابخانه ملی با همکاری سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش.
- رسول اف، رامین (۱۳۸۹)، نخستین‌های روزنامه‌نگاری ایران، تهران: جامعه شناسان.
- خانیکی، هادی (۱۳۹۷). قدرت، جامعه مدنی و مطبوعات. تهران: طرح نقد.
- داورپناه، محمدرضا (۱۳۸۶)، ارتباطات علمی، نیاز اطلاعاتی و رفتار اطلاع یابی، تهران: دبیزش/چاپار.
- دواس، دی ای (۱۳۸۳)، پیمایش در تحقیقات اجتماعی، ترجمه هوشنگ نایی، تهران، نی.
- دواس. دی. ای (۱۳۷۶)، روش پیمایشی در تحقیقات اجتماعی، ترجمه مریم رفعت جاه و رخساره کاظم، تهران: مرکز ترجمه

زبردست، هادی (۱۳۸۵). همکاری بین سازمانی. مجله تدبیر، شماره ۱۶۸.

ساروخانی، باقر (۱۳۸۱)، روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

سفرنامه رضا قلی میرزا نایب الایاته (۱۳۴۷)، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

سفرنامه میزا صالح شیرازی (۱۳۴۷)، به اهتمام و کوشش اسماعیل رائین، تهران: روزن.

سیف، علی‌اکبر (۱۳۸۶) روانشناسی پرورشی نوین (روانشناسی یادگیری و آموزش). تهران: نشر دوران.

عضدانلو، حمید، (۱۳۸۶)، آشنایی با مفاهیم جامعه‌شناسی. تهران، نی.

فوکو، میشل (۱۳۹۰)، تئاتر فلسفه، ترجمه لیکو سرخوش و افشین جهان‌دیده، تهران: نشر نی.

فوکو، میشل (۱۳۹۲)، دیرینه‌شناسی دانش، ترجمه نیکو سرخوش و افشین جهان‌دیده، تهران: نشر نی.

قاسمی، سید فرید (۱۳۷۹)، تاریخ روزنامه‌نگاری در ایران، تهران: وزارت فرهنگ و اسلامی.

قاسمی، سیدفرید (۱۳۸۰)، سرگذشت مطبوعات ایران، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها.

(۱۳۹۰)، تاریخ مطبوعات ایران، تهران: ثانیه.

(۱۳۸۹)، مطبوعات ایرانی، تهران: نشر علمی.

قجری، حسینعلی و نظری، جواد (۱۳۸۹)، کاربرد تحلیل گفتمان در تحقیقات اجتماعی، تهران: جامعه‌شناسان.

قانع‌ی راد، محمدمامین (۱۳۸۲)، ناهم‌زمانی دانش: روابط علم و نظام‌های اجتماعی - اقتصادی در ایران، تهران: مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور.

کارشکی، حسین، محسنی، نیک چهره (۱۳۹۱). انگیزش در یادگیری و آموزش (نظریه‌ها و کاربردها) تهران: آوای نور.

کریمی، یوسف (۱۳۸۸). روان‌شناسی تربیتی. تهران: ارسباران.

کیوی، ریمون و کامپنهود لوک وان، (۱۳۸۲) روش تحقیق در علوم اجتماعی. ترجمه عبدالحسین نیک گهر، تهران: نوتیا

محسنیان راد، مهدی (۱۳۷۳). روزنامه‌نگاران ایران و آموزش روزنامه‌نگاری. تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها.

مردیها، مرتضی، پاک‌نیا، محبوبه (۱۳۹۶) دانشگاه نخبه، دانشگاه توده. تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.

معمد نژاد، کاظم؛ معمذ نژاد، رویا (۱۳۸۶). حقوق حرفه‌ای روزنامه‌نگاران. تهران: دفتر مطالعات و توسعه رسانه‌ها.

مهدی زاده، سیدمحمد مهدی (۱۳۹۵). نظریه‌های رسانه (اندیشه‌های رایج و دیدگاه‌های انتقادی) تهران: انتشارات همشهری.

ب) مقالات

آزمند، محمد (۱۳۹۰). تحلیل بر مفهوم تعلیم و تربیت. ماهنامه سوره سبک زندگی، شماره ۵۲ - ۵۳.

بروجردی علوی، مهدخت و بنیادی، فاطمه (۱۳۹۴)، چالش‌ها موانع توسعه روزنامه‌نگاری علم در ایران، فصلنامه مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی، دوره هفتم، شماره ۳، تابستان ۱۳۹۴، صص ۲۰۳-۱۷۱.

عبداللهی، بیژن (۱۳۸۵). نقش خودکارآمدی در توانمندسازی کارکنان. ماهنامه تدبیر، سال هجدهم، شماره ۱۶۸.

لاریجانی، فاضل (۱۳۷۴)، علم به عنوان یک نوع فعالیت و رابطه آن با ارزش، رهیافت، شماره ۱۱، ۳۸-۲۶.

کتابدار، علیرضا (۱۳۹۱). بررسی نقش آموزش دانشگاهی در ارتقای توان حرفه‌ای روزنامه‌نگاری. مجموعه مقالات چهارمین سمینار بررسی مسائل مطبوعات ایران: تهران: دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی رسانه‌ها.

مرتضوی، محمودرضا و مرادی، منصوره (۱۳۸۹)، بررسی عوامل موثر در رغبت رسانه‌ای از دیدگاه دست‌اندرکاران رسانه، فصلنامه مطالعات فرهنگ ارتباطات، سال یازدهم، شماره دهم، تابستان ۱۳۸۹، صص ۲۱۵-۲۳۶.

وصالی، منصور و همکاران (۱۳۸۶)، رصد و مطالعه سیاست‌های ملی ترویج علم موجود در کشورهای جی ۸، دی ۸، هند و

<https://oxfordre.com/communication/view/۱۰,۱۰۹۳/acrefore/9780190228613.001.0001/acrefore-e-۹۷۸۰۱۹۰۲۲۸۶۱۳-e-۹۲#acrefore-۹۷۸۰۱۹۰۲۲۸۶۱۳-e-۹۲-bibliography-۱>

<http://etheses.whiterose.ac.uk/۱۴۸۷۸/۱/۴۲۰۷۷۴.pdf>

<http://bora.uib.no/bitstream/handle/۱۹۵۶/۱۹۷۵۵/Gunhild%۲۰Ring%۲۰Olsen.pdf?sequence=۱&isAllowed=y>

Foucault , Michel. " Polemics , Politics and Problematizations. " In Essential Works of Foucault , edited by Paul Rabinow. Vol. ۱ " Ethics ". The New Press , ۱۹۹۸. ۵۱ / ۱۹ د ۵۱

Clarke, V. & Braun, V. (2013). Teaching thematic analysis: Overcoming challenges and developing strategies for effective learning. *The Psychologist*, 26(2), 120- 123.

Maguire, Moira; Delahunt, Brid (2017). Doing a Thematic Analysis: A Practical, Step-by-Step Guide for Learning and Teaching Scholars, *AISHE-J*, Volume ۸, Number 3, Autumn 2017: 3351-3364.